THE DAILY HEBREW JOURNAL

H. Winbery, Pres. & Gen. Mgr.

The Only Daily Jewish Newspaper in the Province of Quebec

PUBLISHED BY
CANADIAN JEWISH PUBLISHING CO., LTD.
251 - 253 Queen Street West Telephone Adelaide 5000

Subscription Rates $6 Per Year, $3.50 Six Months
Single Copy — 3 Cents.

Entered as Second Class Mail Matter at G. P. O. Toronto Ont.
January 22nd 1913

אנגעקלאגט פאר דער וועלט

די ענגלישע רעגיערונג שטעהט איצט אנגעקלאגט פאר דער גאנצער וועלט, באשולדיגונג אין א גרויזאמען פארברעכען געגען א גאנצן עולם, און די אנקלעגער זיינען די ענגלישע ארבייטער.

עס האנדעלט זיך וועגען אירלאנד. וועגען דעם העלדישען פאלק פון קרעכצט זיים יאהרען אין יאהרען אונטער דעם יאך אין וועלכע איצט א פארצווייפעלטען קאמף פאר אונאבהענגיגקייט.

מיר האבען פאר דער לעצטער צייט כמעט יעדען טאג געהערט דורכן איינגעלהייטען וועגען דער „בארוהיגונג־פאליטיק" אין אירלאנד. מיר האבען געהערט וועגען אכצעהן־יעהריגע אינגלאך וואס זיינען פארגאנגען געוואהרען, וועגען ארעסטירטע וועלכע זיינען אין די טעמס פון התנגער אויסגעגאנגען, וועגען גאנצע שטעדט — קארק — וועלכע זיינען חרוב געווארען מיט'ן שווערד און פייער. — ידיעות וועלכע האבען אונז אנגעפילט מיט שידער און איך מיט פרייד. שודער פון די באגאנגענע רציחות אין קאלט־בלוטיגע מערדערייען; פרייד פון דער געלבסט־אויפאפערונג פון אירלאנד'ס בעסטע זהן פאר דער באפרייונג פון זיין פאלק.

אין דער זעלבער צייט האט מען אונז אבער בארוהיגט אז דאס איז פארמיידליך, אז די אירלענדער זיינען צווישען זיך אליין צווייסען אז אוממעגליך צו געבען זיי פולע אונאבהענגיגקייט, אז די רעפערענדום וועלכע דער טעראריסטישער מאקטיק פון א גרופע אירישע רעוואלוציאנערען, אז די מאיאריטעט אירלענדישע רעוואלוציאנערען, אז דער זייטלעכער אויסגלייך אין אירלאנד זיינען אליין געגען דעם טעראר און אז עס ווערט געזוכט א וועג צו קומען מיט זיי צו א פרידלעכען אויסגלייך.

מען האט זיך אויך געזארגט אז מיר זאלען ניט וויסען דעם גאנצען אמת. עס האט דער פארוואלטער פון דער „וועסטערן טעלעגראף קא." אין אמעריקע ערקלערהרט ניט לאנג צוריק, אויף אן עפענטליכען פארהער אין ענגלאנד צענזורירט די קייבעלס קיין אמעריקע.

אין ניט וויסענדיג דעם גאנצען אמת האט זיך אפטמאל געמאכט אז עס איז אפשר דא א פונק פון בארעכטיגונג פאר דער ענגלישער פארהרכונג אין אירלאנד. עס האט זיך ניט געקאנט גלויבען אז דאס קולטורלעכע ציוויליזירטע ענגלישע פאלק וואלט דערלאזען צו דער גרויזאמער באהאנדלונג פון א גאנצן פאלק, בלייז דערפאר וואס יענע פאלק וויל ניט שטאבטען אונטער א פרעמדען יאך אין ווייל פיהרען א זעלבסט־אנגעהיגען לעבען.

אפשר ווייסען מיר נאך איצט אויך ניט דעם גאנצען אמת. אבער מיט דעם וואס מיר דערוויסען זיך איצט איז געווארן פארשווינדען אלע צווייפעל אין יעדע האפענונג. אין עס זאל זיין קלאהר פאר יעדען אז דאס מיינט נאר זעהן אז אין אנזער צווארנציגסטען יאהרהונדערט אין דער גרעסטער אין ציוויליזירטער רעגיערונג אנגעפיהרט געווארען אזעלכע רעפרעסיעס. אזעלכע רציחות אין פייניגונגען געגען א גאנצן פאלק וועלכע קענען זיך נאר פארגלייכען מיט די מעשים־תעתועים פון פינסטערער צארישער רעגיערונג נאך דער ערשטער רוסישער רעוואלוציע פון 1905.

מיר דערוויסען זיך עס איצט פון דעם באריכט וואס די ענגלישע רעגיערונג־דעלעגאציע קיין אירלאנד האט פארעפענטליכט.

די ארבייטער־דעלעגאציע דערצעהלט אז: „גראבע און ברוטאלע מאנדלונג פון פרייען איז ניט דאס ערגסטע וואס קען געשאנען ווערען אין די מענשען וואס זיינען אין דער דיינסט פון דער ענגלישער רעגיערונג־ — נאר זיינען געייגען פיעלע פעלע פון קערפערליכע נגישות און אין אן עפלעצער זיינען פיעלע מענשען געשמיסען גזוארען" — נאר ווי אין די צייטען פון רעגענקאמף'ס שטראף־ עקספעדיציעס אין רוסלאנד דערנאנצע דערפער פון פויערים זיינען צום טייט פארשמיסען געווארען.

דער באריכט זעצט פארט: „עס איז זאך אפענטאן געווען אז זאך וואס וועט פאר'מיאוס'ען ענגלישע פאלק איז דער אנגעזעהענסטער וועלט, די עהרע פונ'ם ענגלישען פאלק איז זעהר ערנסט קאמפרומיטירט געווארען".

די ארבייטער־דעלעגאציע האט רעכט. ניט נאר די ענגלישע רעגיערונג איז אנגעקלאגט, נאר דאס גאנצע ענגלישע פאלק ווערט איצט אויעקגעטאן אויף דער באשולדיגונג־ באנק. כלי־זמן דאס ענגלישע פאלק ניט צווייגען דער רעגיערונג צו לאזען אירלאנד צורוה, טראגט זי טייל פון דער פאראנטווארטלעכקייט פאר די אלע גרויזאמקייטען וואס געשאנען געווארען. די ענגלישע ארבייטער פרובירען ווייך פון דעם פארברעכען, זיי האבען געמאכט אז אונטערזוכונג און דערגעבראכט דעם אורטייל, זיי מוזען אבער איצט צווינגען דער רעגיערונג צו געבען אירלאנד דאס, פארוואס עס קעמפט, פארוואס עס בלוטיגט, פארוואס טערענס מעקסווייני איז אומגעקומען, פארוואס די אנדערע צעהנדלונג קעמפער האבען זייערע לעבענס אויסגעגעבען.

די ענגלישע רעגיערונג איז אנגעקלאגט פאר דער וועלט און וועט קענען ארגומענטירען דאס אייריש בלוט פון איהר הענט. ביז דאנען זי וועט ניט געבען אן אנדער זינגדיגע איהר פאליטיק.

די ענגלישע ארבייטער האבען די מאכט צו צווינגען דער רעגיערונג אין אירלאנד. און עס הענגט אפ פון דער שטעלונג וועלכע זיי נעמען ארגענומען אזש זיי זאלען איך ניט דארפען געשטעמפעלט ווערען אין דעם פארברעכען געגען א גאנצן פאלק.

זיי האבען געגעבען. איצט דארפען זיי רעדען, אין רעדען זיי עס פאסט אין אירלאנד.

מענשען אין אפגרונד ✱ ראמאן

פון יעקב פינגערמאן
אידיש פון א. דיינווין
ישראל אנגיול געווידמעט

(איין און פערציגסטע פארזעצונג)

„איך וועל איהם שוין אויסזוכען און זעהן, צו ער וויל ערלאזען אז זיין טאכטער אל בלייבען א פראסטיטוטקע, איהר נשמה איז נאך נישט פארדארבען, אבער ווי לאנג וועט עס נעהמען?"

„איך ווייס אייך דעם בעסטען ערפאלג", האט לאזארעוויטש געענטפערט. גראדע היינט דארף איך ציפאהרען צו הער פאן אלשעווסקי וועגען א געשעפט ליבען ענין, און איהר קענט זיך באגיצען מיין וואנען, ווייל דער באהן פארקעהר איז יעצט אפגעשטעלט פאר ציוויליע, און מען פיהרט נאר סאלדאטען".

„איך בין אייך זעהר דאנקבאר דער פאר, און איך נעהם עס גערן אן, ווען דענקט איהר אפצופאהרען?"

„היינט צוויי אזייגער נאכמיטאג".

„איך וועל זיין פינקטליך אין צייט. האבע די עהרע."

ביי די לעצטע ווערטער זיינען אין צימער אריינגעקומען בורשטין, פאלבערג און אידעלמאן. לאזארעוויטש האט באגלייט נייפאנען צו דער טיר.

„צוויי א ווייגער!"

פאלבערג האט זיך אויסגעצייגען אויף דער סאפע, און האט פון א ריקען ציגאר ארויסגעבלאזען דעם רויך אין קינסטפאלע רינגען.

„ווער איז דאס געווען?" האט ער געפרעגט.

„אלשעווסקיס א בעקאנטער", האט לאזארעוויטש געענטפערט מיט פארדרוס.

„א דייטש?"

„א ווייזער סוחר".

די שפאגעל־ נייע מדינה'לע, לאטווייא, וועמען די אסעמבלי פון פעלקער פארבאנד האט זיך לעצטע וואך ענטזאגט ארייננצונעהמען אלס מיטגליעד, איז אין גאנצען אלט עטוואס איבערא יאהר.

ווען די מדינה'לע איז געבוירען געווארען, האט די וועלט געקראגען צו וויסען, אז אויף די ברעגען פון באלטישען ים, צווישען די צוויי אנדערע אמארשט געווארענע נייע מדינות: עסטלאנד און ליטווא, איז פראקלאמירט געווארען די סאציאליסטישע רעפובליק פון לאטווייא.

ווי גרויס עס איז דיזע מלוכה'לע, איז שווער צו זאגען, ווייל איהרע גרעניצען מוזען פריהער טוט־ געהייסען וועדען פון די אליאירטע מלוכות, אזן אזרטיילענדיג פון דעם, וואס די פעלקער ליגע האט זיך לעצטע וואך ענטזאגט צו אנערקענען לאטווייא אלס אונאבהענגיגע מדינה, וועט לאטווייא פארבלייבען א באזונדער מלוכה אויפ'ן פאפיער. לויט לאטווייא אבער אליין באהויפטעט, פאר געהמט איהר שטח ארום 40 מייזענס קוואדראט מייל (עטוואס מעהר פון פיער פינפטעל פון ניו־יארק סטייט).

די הויפט־ שטאט פון לאטווייא איז ריגא, די באריהמטע האפען־ שטאט אויף דער בוכטע מיט'ן זעלבען נאמען און די געוועזענע הויפט־ שטאט פון רוסלאנד גובערניע אינטער דעם צארישען רעזשים.

לאטווייא האט אויך צוויי גרויסע און וויכטיגע האפען־ שטעט אויפ'ן באלטישען ים: ליבוי און ווינדוי.

די הויפט עשירות פון דער מדינה'לע זיינען די וועלדער, וועלכע פארנעהמען א דריטעל פון איהר טעריטאריע. דער איבערגעריגשטער איז צוטייל גלייך אויף לייך אין אהערלאנד און אין פאר שעלאנד.

דער גרעסטער טייל פון די וועלדער באלאנגט צום שטאאט, און עס איז דיזער וואלדיגער טייל פון לאנד, פון וואס נען די לעעטישע „רעגירונג האט אן קרייגען גרויסע און שטענדיגע אייגענטום, נאך אין צאר'ס צייטען האט דיזער טייל פון ריסלאנד אריינגעבראכט גרויסע סומען דער באזאנטשטיינסטווא פוליעב דער גרויסע מאסע געהילץ, וואס איז דארט געגומען געווארען פון די וועלדער און איז טאקע באלד פון דארטען אקספארטירט געווארען אין פארשידענע געגענדען, בפרט איצט, ווען די וועלדער באלאנגען ניט צו קיין פרעמדע, נאר צו לאטווייא אליין. אויסער די אויסגעצייכענטע האפענס, וואס זיינען פריהער דערמאהנט געווארען באזיצט לאטווייא אן אנדערע אויא עטליכע וויכטיגע טייכען, וועלכע פארנעהמען צוזאמען מיט זייערע צופלוסען א וואסער־ וועג פון גאנצע 4180 מייל אויף וועלכען עס קענען לייכט טראנספארטירט ווערען ניט נאר געהילץ, נאר אויך אגריקולטורעלע און אלע אנדערע פראדוקטען. וואס אנבאלאנגט די האפענס, זיינען זיי ניט נאר א קוואל פון יערליכען נוצען פאר לאטווייא אליין, נאר אויך פאר אנדערע מדינות, וואס נרענעצען זיך מיט איהר, ווי לאנד און א באדייטענדער טייל פון רוסלאנד, וואס אין איצט, צוליעב דאס צופאלען ווערען פון דער אימפעריע פארבלייבען מיט זעהר וועניג פעקסטער צו אייראפא דורך'ן באלטישען ים.

ווי קארעספאנדענטען וועלכע האבען באזוכט לאטווייא און שטודירט איהר עקאנאמישע לאגע באהויפטען, ערווארטעט דיזע מדינה'לע וועלכע באשטעהט פון א טייל פון די געווענענע באלטישע פראווינצען, א גלענצענדע צוקונפט אויב זי וועט נאר זיין פארזיכערט געגען איבערפאלען אויף איהר פון די שכנישע לענדער.

א וויסענשאפטליכע ארמיניסטראציע פון וועלדער איז ניטיג אין אלע לענדער, וועלכע זיינען אפילו מעהר־ פארטגעשריטען פון לאטווייא. אבער לאטווייא האט שוין ביז איצט ארויסגעצייגט אזא פארשריט אין ארגאניזירען איהר עשירות פון די וועלדער. אז זיי וועלען אימער האבען אן אנערקענונג פון אלע פון איינקינפטע, וועלכע וועלען ניט נאר רייך מאכען דעם שטאאט, וועלכער כאזיצט זיי, נאר די גאנצע באעלקערונג.

אגריקולטור איז די הויפט אינדוסטריע אין לאנד וואו עס וואקסען לרוב ווייץ, האבער, פארטאפעל און פלאכס. זיין גענויע סטאטיסטיק וועגען דעם אגריקולטורעלען צושטאנד אין לאטווייא איז דיזען מאמענט איז ניטא. אבער דאס ווייסט מען, אז ניט קוקענדיג אויף אלע חזקות וואס די פויערים האבען געליטען צוליעב דער מלחמה, צוליעב דער רעוואלוציע, צוליעב דעם אריינרייסען זיך פון די דייטשען און דערנאך פון די באלשעוויקעס, איז די גערעטעניש אויף די עלדער און א פארהעלטניסמעסיג גוטען צושטאנד, און פאלשטענדיגער פרידען און אלדנונג וועלען אין לאטווייא. פריהער ווי אין אלע טיילען פון געווענענע אינטעלינענץ פון דער באעלקערונג פארד גרעסערען דעם האנדעל און די אינדוסטריע זעצנזאך אויב ניט מעהר.

די פיהצוכט אין לאטווייא איז עגטוויעלעך ביז צו צאר א הויכע שטופע בחמיות, שעפסען אין הזרים זיינען אפילו איצט דא געווען אין לאטווייא, אז די באעלקערונג זאל ניט דארפען אנקומען צו די בענאכבארטע לענדער, און אויב די לעטען קענען נאך ניט עקספארטירען יעדע מילליגעס, וועלען זיי עס אבער זענען טון אויף נאר א גרויסען מאס־ שטאב אין דער נאר נאהענטער צוקונפט אזוי שנעל ווי דער סטאטוס פון זייער מדינה ווערט פעסטגעשטעלט ווערען.

מען דארף אויך נעהמען אין אנ־ באטראכט אז צוליב דעם וואס די לע־ טישע רעגירונג איז א סאציאליסטישע, שפילען די באראנען מעהר ניט די ער־ שטע פידעל אין לאנד, ווי זיי האבען אום געטון אין די צייטען פון צאר, און פון יעדוים נוצען פאר לאטווייא אליין, נאר אויך פאר אנדערע מדינות, וואס נרענעצען זיך מיט איהר, ווי לאנד און א באדייטענדער טייל פון רוסלאנד, וואס אין איצט, צוליבע דאס צופאלען ווערען פון דער אימפעריע פארבלייבען מיט זעהר אומפעדיע פארבלייבען מיט דורך'ן באלטישען ים.

ווי קארעספאנדענטען וועלכע האבען באזוכט לאטווייא און שטודירט איהר עקאנאמישע לאגע באהויפטען, ערווארטעט דיזע מדינה'לע וועלכע באשטעהט פון א טייל פון די געווענענע באלטישע פראווינצען, א גלענצענדע צוקונפט אויב זי וועט נאר זיין פארזיכערט געגען איבערפאלען אויף איהר פון די שכנישע לענדער.

א וויסענשאפטליכע ארמיניסטראציע פון וועלדער איז ניטיג אין אלע לענדער, וועלכע זיינען אפילו מעהר־ פארטגעשריטען פון לאטווייא. אבער לאטווייא האט שוין געטון אזא פארשריט אין ארגאניזירען איהר עשירות פון די וועלדער. אז זיי וועלען אימער האבען אן אנערקענונג פון אלע פון איינקינפטע, וועלכע וועלען ניט נאר רייך מאכען דעם שטאאט, וועלכער כאזיצט זיי, נאר די גאנצע באעלקערונג.

אגריקולטור איז די הויפט אינדוסטריע אין לאנד וואו עס וואקסען לרוב ווייץ, האבער, פארטאפעל און פלאכס. זיין גענויע סטאטיסטיק וועגען דעם אגריקולטורעלען צושטאנד אין לאטווייא איז דיזען מאמענט איז ניטא. אבער דאס ווייסט מען, אז ניט קוקענדיג אויף אלע חזקות וואס די פויערים האבען געליטען צוליב דער מלחמה, צוליב דער רעוואלוציע, צוליב דעם אריינרייסען זיך פון די דייטשען און דערנאך פון די באלשעוויקעס, איז די גערעטעניש אויף די עלדער און א פארהעלטניסמעסיג גוטען צושטאנד, און פאלשטענדיגער פריהדען און אלדנונג וועלען אין לאטווייא. פריהער ווי אין אלע טיילען פון געווענענע אינטעלינענץ פון דער באעלקערונג פארד גרעסערען דעם האנדעל און די אינדוסטריע זעצנזאך אויב ניט מעהר.

די פיהצוכט אין לאטווייא איז עגטוויעלעך ביז צו צאר א הויכע שטופע בחמיות, שעפסען אין הזרים זיינען אפילו איצט דא געווען אין לאטווייא, אז די באעלקערונג זאל ניט דארפען אנקומען צו די בענאכבארטע לענדער, און אויב די לעטען קענען נאך ניט עקספארטירען יעדע מילליגעס, וועלען זיי עס אבער זענען טון אויף נאר א גרויסען מאס־ שטאב אין דער נאר נאהענטער צוקונפט אזוי שנעל ווי דער סטאטוס פון זייער מדינה ווערט פעסטגעשטעלט ווערען.

מען דארף אויך נעהמען אין אנ־ באטראכט אז צוליב דעם וואס די לע־ טישע רעגירונג איז א סאציאליסטישע, שפילען די באראנען מעהר ניט די ער־ שטע פידעל אין לאנד, ווי זיי האבען אום געטון אין די צייטען פון צאר, און אין קאנאדע, אירגענד וועלכע אידישע ארגאניזאציע אין קאנאדע וואס טוען נים אלעס וואס מעגליך צו פארלייכטערען די אימיגראנטען ביים אנקומען אין קאנאדע אדער, איך וועל געהן ווייטער, צו איבער פארמירען די אימיגראנטען מיט די אי־ מיגראציאנס רעגולאציעס, אין די האר־ פען שטעדטס, בעפאר ער, דער אי־ מיגראנט פאהרט אב, בעגעהען א סאמ־ ברעכען געגען זיך, געגען זייערע שווערע שווענסטער און ברידער וואס זוכען רעטונג אין דיזען לאנד.

איך האב ביינגעוואהנט א מיטינג פון אן אימיגראנטען הילפס פארעין אין א שטאדט אין קאנאדע, וואו עס איז פארגעלעזען געווארען א דרייגענדער אפיעל פון דעם הויפט אפיס פון מאנט־ רעאל בעטעלנדיג שטיצע. דער פערעיין האט דאן פארמאגט א 3 הונדערט דאלאר געזאמעלט פאר דיזען צווק פון מעס־ בערס אין יענעם פלאץ, און דער משער מאן האט זיך אויסגעדריקט דאס ער זעהט ניט איין צו וואס דער פערעיין דארף שיקען געלד קיין מאנטרעאל צו העלפען די אימיגראנטען ביים אנקומען.

דער טשערמאן האט געדענקט אז דאס געלד זאל בלייבען אין אקאלע פערעיין ווייל מען וועט עס דארפען ווען אימיגראנטען ביים אנקומען אין שטעדטס, בעפאר ער, דער אי־ מיגראנט פאהרט אב, בעגעהען א סאמ־ ברעכען געגען זיך, געגען זייערע שווענסטער און ברידער וואס זוכען רעטונג אין דיזען לאנד.

איך האב ביינגעוואהנט א מיטינג פון אן אימיגראנטען הילפס פארעין אין א שטאדט אין קאנאדע, וואו עס איז פארגעלעזען געווארען א דרייגענדער אפיעל פון דעם הויפט אפיס פון מאנט־ רעאל בעטעלנדיג שטיצע. דער פערעיין האט דאן פארמאגט א 3 הונדערט דאלאר געזאמעלט פאר דיזען צווק פון מעס־ בערס אין יענעם פלאץ, און דער משער מאן האט זיך אויסגעדריקט דאס ער זעהט ניט איין צו וואס דער פערעיין דארף שיקען געלד קיין מאנטרעאל צו העלפען די אימיגראנטען ביים אנקומען. דער מש